

Finansal Eğitimin Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisi*

(Araştırma Makalesi)

The Impact of Financial Education on Financial Literacy Levels

Doi: 10.29023/alanyaakademik.1624208

Makbule TOKGÖZ¹, Melek YILDIZ²

¹ Serbest Araştırmacı, Vakıf Katılım Bankası, makbuletokgoz44@gmail.com, Orcid No: 0009-0006-5514-9189

² Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF, Finans ve Bankacılık, melekyildiz@karatekin.edu.tr, Orcid No: 0000-0002-9716-9245

ÖZET

Anahtar Kelimeler:
Finansal Okuryazarlık,
Finansal Eğitim, Ön
Test, Son Test, SPSS

Makale geliş tarihi:
21.01.2025

Kabul tarihi:
20.07.2025

Finansal eğitimin finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisini araştıran bu çalışmanın örneklemini, Çankırı'da eğitim öğretim faaliyeti gösteren fen lisesi ve sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören 120 öğrencidir. Deney ve kontrol grubu olarak ikiye ayrılan öğrencilerden yalnızca deney grubuna finansal eğitim verilerek finansal eğitimin finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisi irdelenmiştir. Anket yordamıyla toplanan birincil veriler SPSS 22 programıyla analiz edilmiştir. Finansal okuryazarlık düzeyine ilişkin ön test-son test puan ortalamaları karşılaştırıldığında, finansal eğitim sonrasında fen lisesindeki deney grubu öğrencilerinin riskten korunma konusunda bilgi düzeylerinin arttığı; sosyal bilimler lisesindeki deney grubu öğrencilerinin ise operasyonel işlemler, kredibilite ve güvenlik, ekonomi yorumu kabiliyeti konusundaki bilgi düzeyinin arttığı ve finansal okuryazarlık ölçeğinin toplamında iyileşme olduğu görülmüştür. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son testten aldıkları puanların ortalaması karşılaştırıldığında, fen lisesindeki deney grubu öğrencilerinin lehine gözlemlenen artışın finansal okuryazarlık düzeyinin tüm alt boyutları ile ölçek toplamını kapsadığı, sosyal bilimler lisesinde ekonomi yorumu kabiliyeti alt boyutu hariç diğer alt boyutlarda ve ölçek toplamında deney grubu lehine bir artış olduğu görülmüştür.

ABSTRACT

Keywords:
Financial Literacy,
Financial Education,
Pre-Test, Post-Test,
SPSS

The sample of this study, which investigates the effect of financial education on level of financial literacy, is 120 students from a science high school and social sciences high school operating in Çankırı. The students were divided into two groups as experimental and control groups, with only experimental group receiving financial education to examine its effect on financial literacy levels. The primary data collected through the survey was analyzed using SPSS 22 program. When the pretest-posttest score averages regarding the financial literacy level are compared, it's seen that the knowledge level of experimental group in science high school about risk protection increased after financial education; the knowledge level of experimental group in social sciences high school about operational transactions, credibility and security, economic interpretation ability increased and there was an improvement in total financial literacy scale. When the post-test mean scores of experimental and control groups were compared, it was seen that the increase observed in favor of experimental group in science high school covered all sub-dimensions of the financial literacy level and total scale, while in social sciences high school, except for the economic interpretation ability sub-dimension, there was an increase in favor of experimental group in all sub-dimensions and total scale.

* Bu makale, yürütücü Makbule TOKGÖZ'ün, Doç. Dr. Melek YILDIZ danışmanlığında, TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında yapılan "Finansal Eğitimin Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisi: Çankırı İlindeki Lise Öğrencileri Üzerine Araştırma" başlıklı projeden üretilmiştir. İlgili proje, 17.01.2025 tarihinde başarılı kabul edilmiş ve sonlandırılmıştır. Projenin alan araştırmasına başlanmadan önce Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 24.11.2022 tarihli ve 29 nolu kararınca etik kurul onayı alınmıştır.

1. GİRİŞ

Finansal eğitimin etkisini ve finansal tercihlerin etkinliğini engelleyen unsurları anlamak için finansal eğitim ihtiyacını belirleme ve finansal sonuçlardaki farklılığı açıklama sürecinde bir girdi olarak kullanılan finansal okuryazarlık kavramının tanımlanması ve uygun şekilde ölçülmesi gerekmektedir (Huston, 2010: s. 296).

Noctor vd. (1992), finansal okuryazarlık kavramını bireylerin parasını kullanma ve yönetme hususunda bilinçli ve etkili kararlar alabilme yeteneği olarak tanımlamaktadır (Beal ve Delpachitra, 2003: s. 65). Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ise finansal okuryazarlık kavramını tanımlarken tüketici ve yatırımcıların şu becerilere yer vermiştir: (i) finansal ürünleri ve kavramları anlama, (ii) risk ve fırsatları değerlendirme, (iii) bilinçli seçimler yapabilme, (iv) finansal yardım alma konusunda bilinçli hareket etme, (v) finansal iyilik hallerini iyileştirme. OECD, Bu ve benzeri konularda yeterli düzeyde bilgiye ve güvene sahip olan kişileri finansal okuryazar olarak nitelendirmektedir (Kojo Oseifuah, 2010: s. 167).

Tüketicileri daha güçlü hale getirmek ve aydınlatmakla ilişkili olan finansal okuryazarlık, tüketicilerin finansal konularda bilgili olduğunu ve bu bilgiyle ürünleri değerlendirme ve bilinçli kararlar alma yetisine sahip olduğunu gösteren bir beceridir. Esasen finansal okuryazarlık kavramı hayatta kalmanın temel bir aracı olarak da tanımlanabilmektedir. Zira finansal bilgi eksikliği, bireylerin ve toplumların kötü finansal kararlar almasına ve dolayısıyla zarar doğuran sonuçlarla karşı karşıya kalmasına yol açabilmektedir (Kefela, 2010: s. 205).

Finansal bilgi ve becerilere duyulan ihtiyaç, finansal piyasalardaki liberalizasyon, piyasadaki yoğun rekabet sonucunda kredi erişiminin kolaylaşması, finansal ürünlerin gelişmesi ve pazarlamasındaki hızlı büyüme ve hükümetlerin emeklilik geliri konusunda bireylere daha fazla sorumluluk yüklenmesi sonucunda daha önemli hale gelmiştir (Marcolin ve Abraham, 2006: s.2). Finansal okuryazar bireylerden beklenen davranış ise serbestleşmeyle birlikte artan rekabet sonucu daha da karmaşık hale gelen ve sayısı artan finansal ürün ve hizmetler arasından en makul olanı tercih edebilmesi, borçlanma miktarını gelir kapasitesine göre ayarlayabilmesi, finansal riskleri algılayabilmesi ve yönetmesi, refah düzeyini koruyacak tasarruf ve emeklilik planlaması yapabilmesidir. Ancak bireylerin bu bilinçli davranışlarda bulunması için gerekli bilgi ve becerinin kazanılmasında finansal eğitim önemli bir araçtır. Zira finansal eğitim, finansal tüketicilerin ve yatırımcıların (OECD, 2024: s.5);

- Finansal ürünler, kavramlar ve risklere ilişkin anlayışlarını geliştirmekte,
- Bilgi, eğitim ve tarafsız tavsiyelerle finansal riskler ve fırsatlar konusundaki farkındalığını artırmakta,
- Bilinçli tercih yapmaları, finansal yardım için doğru yere başvurmaları ve finansal refahlarını artırmak için etkili adımları atmaları için gerekli beceri ve güveni geliştirmektedir.

Finansal eğitimler vasıtasıyla bireylere faiz hesaplamaları, finansal piyasalar, kurumlar ve araçlar, temel ekonomik terimler ve birçok konuda bilgi aktarımı yapılmaktadır. Her ne kadar finansal eğitimin her çağda olması gerektiği savunulsa da tıpkı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi finansal konulardaki bilgilendirme ve bilinçlendirme girişimleri küçük yaşlarda başlamalıdır. Zira bireyler yeni edindiği bilgiye güvenme konusunda tereddüt yaşamaktadır. Bununla beraber bireylerin edindikleri bu yeni bilgiyi başarılı bir şekilde pratiğe dönüştürmesi zaman almaktadır. Bu nedenle finansal piyasaların önemli aktörleri ve düzenleyicileri tarafından düzenlenen finansal eğitim programlarına çocuk ve gençlerin de dahil edilmesi, hatta okul müfredatlarına seçmeli ders olarak temel düzey finansal derslerin dahil edilmesi, okul ve üniversite yönetimlerinin iş birliği yaparak akademisyenlerin okullarda finansal etkinliğe teşvik edilmesi finansal kültürün oluşmasında önemlidir. Öte yandan bilgiye erişimin kolaylaştığı bu çağda bireyler yanlış veya yanıltıcı bilgiye de ulaştığından çoğu zaman bu bilgiyi uzmanından öğrenme gereksinimi de duymaktadır.

İşte bu nedenle bu araştırma projesinde geleceğin aktif çalışanı, bugünün ise genç bireyleri olan lise öğrencilerine finansal eğitim verilmiş ve bu eğitimin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerindeki etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

2. ALAN YAZIN İNCELEMESİ

Alan yazında, bireylerin finansal okuryazarlık düzeyini ölçen ve etkileyen faktörleri tespit etmeyi amaçlayan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmı amaç, örneklem ve sonuçları bakımından özetlenmiş ve aşağıdaki tabloda referanslarıyla birlikte gösterilmiştir.

Tablo 1. Literatür İncelemesi

Yazar(lar)	Amaç	Örneklem	Sonuç
Er vd. (2014)	Lisans programlarının finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisinin incelenmesi	Seçilen beş devlet üniversitesinde mühendislik ve iktisadi ve idari bilimler fakültelerinde öğrenci olan 824 birey	Öğrencilerin öğrenim gördüğü programların finansal okuryazarlık düzeyleri üzerindeki etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür.
Ergün vd. (2014)	Finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi	Osmaniye’de bir devlet üniversitesinin İşletme bölümündeki 276 öğrenci	Öğrencilerin finansal okuryazarlığı temel düzeydedir. Ayrıca finansal konulara ilişkin bilgileri cinsiyet ve hane gelirine göre değişmektedir.
Fettahoğlu (2015)	Finansal okuryazarlık düzeyinin tespit edilmesi ve aile bütçesinin yönetimine ilişkin bilgi ve davranışlarının belirlenmesi	Kocaeli’nde yaşayan 83 birey	Bireylerin temel düzey finansal konulara hâkim olduğu, ancak finansal bilgi gerektiren ve karmaşık olan araç, ürün, teknikler, yatırım araçları ve yatırım yapma konusunda bilgi eksikliklerinin olduğu, bazı finansal araçları düşük düzeyde kullandığı saptanmıştır.
Opletalová (2015)	Finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi	Çek Cumhuriyeti’ndeki okullarda öğrenim gören 248 lise öğrencisi	Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin bir yetişkin bireyin finansal ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar düşük olduğu saptanmıştır.
Danışman vd. (2016)	Finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi	Türkiye’deki 390 üniversite öğrencisi	Analiz sonucunda üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarının temel düzeyde olduğu, ileri düzey finansal konularda düşük bilgi düzeyine sahip olduğu görülmüştür.
Güvenç (2017)	Okulların öğretim programları kapsamındaki finansal okuryazarlık öğrenme çıktılarının saptanması ve finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi	2015-2016 eğitim-öğretim yılı ikinci dönemde uygulamada olan 79 ders öğretim programı	İlkokul düzeyinde ortaokul ve lise düzeyi öğretim programlarına göre finansal okuryazarlık öğrenme çıktısına daha fazla yer verilmiştir.
Bayrakdaroğlu ve Bilge (2018)	Finansal eğitimin kadınların finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisinin tespit edilmesi	Muğla’da yaşayan farklı demografik özelliklerdeki 150 kadın	Çalışmada finansal eğitim düzeyine dair yapılan durum değerlendirmesi neticesinde kadınların aldığı finansal eğitimin finansal okuryazarlık düzeylerini etkilediği sonucuna varılmıştır.
Durmuşkaya ve Kavas (2018)	Akademik gelişim ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkinin belirlenmesi	Marmara Bölgesinde faaliyet gösteren üniversitelerde çalışan 415 akademisyen	Erkeklerin, sosyal bilimlerde çalışan, lisansüstü mezunu olan, öğretim görevlisi ve üyesi kadrosundakilerin finansal okuryazarlığı daha yüksek düzeydedir.
Er ve Çetintaş (2018)	İşçilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi	Artvin ilinde faaliyet gösteren bir işletmede çalışan 298 işçi	İşçilerin günlük iş ve işlemlere ilişkin finansal okuryazarlık düzeyi yüksekken, gelecek planlamasına ilişkin bilgi, tutum ve davranış düzeyleri düşüktür.
Abad-Segura ve Gonzalez-Zamar (2019)	Finansal eğitimin ve finansal okuryazarlık becerisinin yaratıcı girişimcilik üzerindeki etkisinin bibliyometrik analiz ve sistematik bir inceleme ile ortaya konması	1990-2018 yılları arasında yapılan araştırmalar	Söz konusu araştırma alanında sürdürülebilir bir büyüme olduğu, küresel bir etki konusu olduğu görülmüştür.
Wagner (2019)	Finansal eğitim ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkinin belirlenmesi	Farklı eğitim ve gelir seviyelerine sahip olan ve Amerika’da yaşayan 27.564 yetişkin	Lise, üniversite ve işveren aracılığıyla finansal eğitim alan bireylerin finansal okuryazarlık puanının daha yüksek olduğu görülmüştür.
Yiğitbaş vd. (2020)	Finansal eğitimin finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisinin belirlenmesi	Çanakkale ili Ayvalık ilçesinde, ortaöğretimde öğrenim gören ve 12-14 yaş grubunda yer alan 320 öğrenci	Finansal eğitim öncesi ve sonrası uygulanan anketler analiz edildiğinde verilen eğitimin ortaöğretim öğrencilerinin finansal okuryazarlığını artırdığı görülmüştür.
Widyastuti vd. (2020)	Finansal eğitim, finansal okuryazarlık ve finansal davranış arasındaki ilişkinin araştırılması	Jakarta’da faaliyet gösteren 96 adet lise ve meslek okulunda çalışan öğretmenler	Finansal okuryazarlık ve davranış arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır. Ancak finansal eğitimin finansal davranış ve finansal okuryazarlık üzerindeki etkisi istatistik olarak anlamlı değildir.
Zhang ve Xiong (2020)	Finansal eğitimin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisinin tespit edilmesi	Çin’in Shandong, Henan ve Guizhou eyaletlerinin kırsal kesiminde yaşayan 1.565 birey	Finansal eğitim, kırsal kesim sakinlerinin finansal okuryazarlık düzeylerini artırmaktadır. Ayrıca kadın, yaş olarak büyük, bekar, daha yüksek eğitim seviyesine sahip, ebeveynlerinin eğitim seviyesi yüksek, tarımsal üretimle uğraşan, daha yüksek gelire sahip ve düşük risk düzeyine sahip kırsal sakinler, finansal eğitime katıldıklarında daha yüksek bir finansal okuryazarlık düzeyine sahiptir.

Yılmaz ve Kaymakçı (2021)	Lise öğrencilerinin finansal bilincinin tespit edilmesi ve sahip oldukları finansal bilinç düzeyinin finansal davranışlar üzerindeki etkisinin ortaya konması	İstanbul ilinde faaliyet gösteren bir meslek lisesinde öğrenim gören 456 öğrenci	Finansal konularda bilinçli davranış (harçlıklarıyla tasarruf yapma, harcama hedefi koyma, harcamasını kontrol etme, alışveriş sonrası fiş/fatura alma vb.) sergileyen öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri daha yüksektir.
Ceyhan ve Tosun (2023)	Finansal okuryazarlık düzeyi ile bireylerin tasarruf davranışı arasındaki ilişkinin araştırılması	Bartın’da ikamet eden ve çalışan 476 birey	Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yine bireylerin tasarruf davranışı yaş, gelir düzeyi, medeni durum, finansal gelişmeleri takip etme alışkanlığı ve finansal okuryazarlık düzeyine göre farklılaşmıştır.
Akkoç vd. (2024)	Lisans düzeyinde alınan finansal derslerin finansal okuryazarlık ve iyi olma hali üzerindeki etkisinin belirlenmesi	Balıkesir’de Finans ve Bankacılık bölümü öğrencisi olan 189 birey	Birinci sınıf öğrencilerinin üst sınıflara göre daha düşük finansal okuryazarlığa sahip olduğu ve finansal bilgi düzeyi ile finansal iyi olma hali arasında ters yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür.

Konuya ilişkin alan yazın incelemesi yapıldığında Türkiye’de sadece finansal okuryazarlık düzeyini ölçen, bunun yanı sıra finansal eğitimin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisini tespit etmeye çalışan birçok çalışmaya rastlanmıştır. Alan yazın incelemesinde bu çalışmayla benzer şekilde önce finansal eğitim verip sonra da finansal okuryazarlık düzeyini eğitim öncesi ve sonrası şeklinde değerlendiren Yiğitbaş vd. (2020) tarafından yapılmış bir çalışmaya rastlanmıştır. Ancak çalışma, tarafımızca gerçekleştirilen araştırmadan örneklem bakımından farklılaşmaktadır.

Bu çalışma, daha önceki çalışmalardan farklı olarak lise 10. sınıf düzeyinde öğrenim gören genç bireylere finansal eğitim vermeyi, eğitim öncesinde ve sonrasında gençlerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçerek, verilen bu eğitimin gençlerin finansal okuryazarlık düzeylerine etkisini araştırmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla finansal eğitim öncesi ve sonrası finansal okuryazarlık düzeyini ölçen ve finansal eğitimin etkisini somut verilerle ortaya koyacak bu çalışmanın alayn yazına farklı bir bakış açısı ve güncel bir bilgi kazandırması beklenmektedir. Ayrıca çalışma sonucunda ulaşılan sonuçların politika yapıcıların konuya ilişkin eylem planları için yol gösterici bir nitelik taşıyacağı düşünülmektedir. Son olarak, bu çalışma ile Çankırı Karatekin Üniversitesi ile liseler arasındaki paydaş ilişkisinin güçlendirilmesi ve daha etkin hale getirilmesi hedeflenmektedir.

3. ARAŞTIRMA SORUSU, MODELİ VE ÇALIŞMA GRUBU

Bu çalışmanın araştırma sorusu şöyledir: “Finansal eğitimin finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkisi var mıdır?”.

Bu araştırma sorusu kapsamında çalışmanın odak noktası olan 10. Sınıf öğrencisi olan gençler deney grubu ve kontrol grubu olarak ikiye ayrılmış ve çalışma ön test uygulamasına dayanan ön test- son test kontrol gruplu deneysel bir modelle gerçekleştirilmiştir.

Çalışma, Çankırı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Fen Lisesi[†] ve Nevzat Ayaz Sosyal Bilimler Lisesinde[‡] 10. sınıf düzeyinde öğrenim gören toplam 120 öğrenciyi kapsamaktadır.

Çalışmada finansal eğitim alan öğrencilerle, bu eğitimi almayan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki farkı tespit etmek amacıyla her bir lisede rastgele seçilen 60 öğrencinin 30’u deney grubu, 30’u da kontrol grubuna dahil edilmiştir. Gruplar oluşturulmadan önce öğrencilerle ve okul yönetimleriyle ön görüşme yapılmış ve uygulamanın işlem adımları konusunda bilgi paylaşımı yapılarak uygulamaya gönüllü olanlarla devam edilmiştir. Yapılan bu ön görüşmede öğrencilerin finansal eğitim konusunda istekli oldukları ve motivasyonlarının yüksek olduğu, finansal okuryazarlığın önemini kavrayabildiği ve bu konuda bilinçli birey gibi davrandıkları gözlemlenmiştir.

Yukarıda bahsi geçen liselerde rastgele oluşturulan deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin cinsiyet dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Katılımcı Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı

Okul Adı	Cinsiyet	Kontrol Grubu	Deney Grubu	Toplam
Fen Lisesi	Kız	17	18	35
	Erkek	13	12	25
	Toplam	30	30	60

[†] Bundan sonra sadece “fen lisesi” olarak adlandırılacaktır.

[‡] Bundan sonra sadece “sosyal bilimler lisesi” olarak adlandırılacaktır.

Sosyal Bilimler Lisesi	Kız	22	19	41
	Erkek	8	11	19
	Toplam	30	30	60

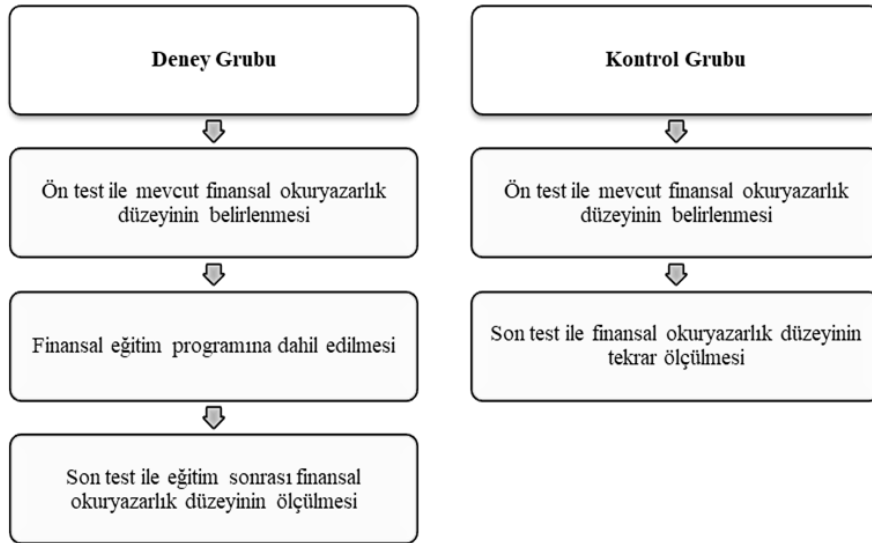
4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI, TEMİN SÜRECİ VE METODOLOJİ

Çalışmanın veri toplama süreci 26 Nisan 2023 tarihinde başlamış, 23 Mayıs 2023 tarihinde sona ermiştir. Fen lisesi ile sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören 10. sınıf öğrencilerine uygulanan anket formu ile öğrencilere finansal kavramlara ilişkin bilgi düzeylerini ölçmek amacıyla da 3'lü likert ölçeğiyle (hiç duymadım, sadece duydum, bilgim var) hazırlanmış 21 adet kavram listesi sunulmuş ve ölçeğe uygun şekilde doldurmaları istenmiştir. Yine anket formuyla finansal okuryazarlık düzeyini ölçmek amacıyla öğrencilere 5'li likert ölçeğiyle hazırlanmış 25 adet önerme yöneltilmiştir.

Finansal kavramlara ilişkin bilgi düzeyini belirlemek amacıyla kullanılan ölçek Doç. Dr. Bünyamin Er danışmanlığında Asiye Ecem Tosun tarafından yazılan "Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Bir Alan Araştırması" konulu yüksek lisans tezinden; öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini değerlendirmek amacıyla kullanılan ölçek ise Doç. Dr. Süleyman Serdar Karaca danışmanlığında Eray Baysa tarafından yazılan "Finansal Okuryazarlık ve Banka Müşteri Segmentasyonları Üzerine Bir Uygulama" konulu yüksek lisans tezinden yazarların izni dahilinde alınarak kullanılmıştır.

Anket formu öğrencilere uygulanmadan önce Çankırı Karatekin Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'na başvurulmuş ve Kurul'un 24.11.2022 tarihli ve 29 no.lu toplantısında verilen kabul kararı ile anket uygulamasına başlanmıştır.

Şekil 1, veri toplama sürecinde deney ve kontrol grubuna uygulanan işlem adımlarını göstermektedir. Görüldüğü üzere uygulamanın ilk adımında her iki gruba da ön test yapılarak mevcuttaki finansal okuryazarlık düzeyleri tespit edilmiştir. Ardından yalnızca deney grubuna finansal eğitim verilmiş, kontrol grubu bu eğitime alınmamıştır. Öte yandan eğitim alan deney grubu ile eğitim dokümanları da paylaşılmayarak kontrol grubunun finansal eğitimden etkilenmemesi sağlanmıştır. Son olarak yine her iki gruba da son test uygulanmış ve gruplarda yer alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri tekrar ölçülerek finansal eğitimin finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisi araştırılmıştır.



Şekil 1. Veri Temininde Takip Edilen İşlem Adımları

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Anket yordamıyla toplanan birincil veriler SPSS 22 programıyla analiz edilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerine göre veriler normal dağılım gösterdiğinden çalışmada parametrik testler kullanılmıştır. Buna göre, deney ve kontrol gruplarının finansal kavramlara ilişkin bilgi düzeyinin karşılaştırılması Khi-kare testi, grupların ön test ve/veya son testlerden aldığı ortalama puanların karşılaştırılması bağımsız gruplarda t testi, yine grupların finansal eğitim öncesinde yapılan ön testten aldığı ortalama puan ile finansal eğitim sonrasında yapılan son testten aldığı puan ortalamalarının karşılaştırılması ise bağımlı gruplarda t testi yöntemleri ile gerçekleştirilmiştir.

5. BULGULAR

Bu kısımda analiz sonuçları liselerin her biri için tablo şeklinde gösterilmiş ve ardından %95 güven aralığına göre yorumlanmıştır.

5.1. Finansal Kavramlara İlişkin Bilgi Düzeyinin Tespiti

Fen lisesi ve sosyal bilimler lisesinde oluşturulan deney ve kontrol grubu öğrencilerine 21 adet finansal kavram sunulmuş ve öğrencilerin bu kavramlara ilişkin bilgi düzeyi değerlendirilmiştir. Esasen bu kavramlar temel düzeyde finansal okuryazar olan bireylerin bilmesi gereken temel konulardır ve her finansal tüketicinin günlük yaşamında karşılaşmış olduğu ya da kullandığı kavramlardır. Fen lisesi ve sosyal bilimler lisesindeki deney ve kontrol gruplarının finansal kavramlara ilişkin bilgi düzeyi sırasıyla Tablo 3 ve 4'te karşılaştırılmıştır.

Tablo 3. Fen Lisesi Deney ve Kontrol Gruplarının Finansal Kavramlara Verdiği Cevapların Karşılaştırılması

Kavramlar		Kontrol Grubu		Deney Grubu		Test
		f	%	F	%	
Faiz	Bilgim Var	27	90,0	26	86,7	0,688
	Hiç Duymadım	0	0,0	0	0,0	
	Sadece Duydum	3	13,3	4	13,3	
Kredi Kartı	Bilgim Var	30	100,0	29	96,7	0,313
	Hiç Duymadım	0	0,0	0	0,0	
	Sadece Duydum	0	0,0	1	3,3	
Sigorta	Bilgim Var	26	86,7	25	83,3	0,718
	Hiç Duymadım	0	0,0	0	0,0	
	Sadece Duydum	4	13,3	5	16,7	
Mevduat	Bilgim Var	6	20,0	6	20,0	0,837
	Hiç Duymadım	10	33,3	8	26,7	
	Sadece Duydum	14	46,7	16	53,3	
Hisse Senedi	Bilgim Var	16	53,3	14	46,7	0,777
	Hiç Duymadım	1	3,3	2	6,7	
	Sadece Duydum	13	43,3	14	46,7	
Bireysel Emeklilik	Bilgim Var	15	50,0	18	60,0	0,092
	Hiç Duymadım	0	0,0	3	10,0	
	Sadece Duydum	15	50,0	9	30,0	
Yatırım Fonu	Bilgim Var	11	36,7	10	33,3	0,960
	Hiç Duymadım	5	16,7	5	16,7	
	Sadece Duydum	14	46,7	15	50,0	
Döviz Kuru	Bilgim Var	23	76,7	19	63,3	0,501
	Hiç Duymadım	1	3,3	1	3,3	
	Sadece Duydum	6	20,0	10	33,3	
Borsa	Bilgim Var	26	86,7	24	80,0	0,488
	Hiç Duymadım	0	0,0	0	0,0	
	Sadece Duydum	4	13,3	6	20,0	
Tasarruf	Bilgim Var	30	100,0	28	93,3	0,150
	Hiç Duymadım	0	0,0	0	0,0	
	Sadece Duydum	0	0,0	2	6,7	
Merkez Bankası	Bilgim Var	25	83,3	25	83,3	1,000
	Hiç Duymadım	0	0,0	0	0,0	
	Sadece Duydum	5	16,7	5	16,7	
Enflasyon	Bilgim Var	24	80,0	20	66,7	0,243
	Hiç Duymadım	0	0,0	0	0,0	
	Sadece Duydum	6	20,0	10	33,3	
Katılım Bankası	Bilgim Var	10	33,3	3	10,0	0,022*
	Hiç Duymadım	10	33,3	7	23,3	
	Sadece Duydum	10	33,3	20	66,7	

EFT	Bilgim Var	11	36,7	13	43,3	0,314
	Hiç Duymadım	2	6,7	5	16,7	
	Sadece Duydum	17	56,7	12	40,0	
ÖTV	Bilgim Var	16	53,3	16	53,3	0,654
	Hiç Duymadım	2	6,7	4	13,3	
	Sadece Duydum	12	40,0	10	33,3	
TÜFE	Bilgim Var	3	10,0	1	3,3	0,472
	Hiç Duymadım	19	63,3	18	60,0	
	Sadece Duydum	8	26,7	11	36,7	
Cari Açık	Bilgim Var	7	23,3	8	26,7	0,931
	Hiç Duymadım	16	53,3	16	53,3	
	Sadece Duydum	7	23,3	6	20,0	
Resesyon	Bilgim Var	1	3,3	1	3,3	0,828
	Hiç Duymadım	23	76,7	21	70,0	
	Sadece Duydum	6	20,0	8	26,7	
Bono	Bilgim Var	1	3,3	0	0,0	0,361
	Hiç Duymadım	21	70,0	25	83,3	
	Sadece Duydum	8	26,7	5	16,7	
İthalat	Bilgim Var	29	96,7	27	90,0	0,355
	Hiç Duymadım	1	3,3	1	3,3	
	Sadece Duydum	0	0,0	2	6,7	
Stopaj	Bilgim Var	2	6,7	1	3,3	0,822
	Hiç Duymadım	20	66,7	20	66,7	
	Sadece Duydum	8	26,7	9	30,0	

Tablo 3, fen lisesinde anket uygulamasına katılan deney ve kontrol grubu öğrencilerinin finansal kavramlara ait verdikleri cevapların Khi-kare testine göre karşılaştırılmasını göstermektedir. Tabloya göre, fen lisesinde deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin finansal kavramlara ait verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığından cevapların büyük oranda paralel olduğu, yani benzerlik gösterdiği söylenebilir. Sadece öğrencilerin verdiği cevaplar yalnızca katılım bankası kavramında anlamlı bir farklılığa sahiptir.

Tablo 4. Sosyal Bilimler Lisesi Deney ve Kontrol Gruplarının Finansal Kavramlara Verdiği Cevapların Karşılaştırılması

Kavramlar		Kontrol Grubu		Deney Grubu		Test
		f	%	f	%	
Faiz	Bilgim Var	24	80,0	26	86,7	0,488
	Hiç Duymadım	0	0,0	0	0,0	
	Sadece Duydum	6	20,0	4	13,3	
Kredi Kartı	Bilgim Var	30	100,0	29	96,7	0,313
	Hiç Duymadım	0	0,0	0	0,0	
	Sadece Duydum	0	0,0	1	3,3	
Sigorta	Bilgim Var	24	80,0	24	80,0	1,000
	Hiç Duymadım	0	0,0	0	0,0	
	Sadece Duydum	6	20,0	6	20,0	
Mevduat	Bilgim Var	4	13,3	6	20,0	0,342
	Hiç Duymadım	11	36,7	6	20,0	
	Sadece Duydum	15	50,0	18	60,0	
Hisse Senedi	Bilgim Var	14	46,7	21	70,0	0,142
	Hiç Duymadım	1	3,3	0	0,0	
	Sadece Duydum	15	50,0	9	30,0	
Bireysel Emeklilik	Bilgim Var	16	53,3	16	53,3	1,000
	Hiç Duymadım	0	0,0	0	0,0	

	Sadece Duydum	14	46,7	14	46,7	
Yatırım Fonu	Bilgim Var	6	20,0	9	30,0	0,643
	Hiç Duymadım	9	30,0	7	23,3	
	Sadece Duydum	15	50,0	14	46,7	
Döviz Kuru	Bilgim Var	11	36,7	21	70,0	0,034*
	Hiç Duymadım	3	10,0	1	3,3	
	Sadece Duydum	16	53,3	8	26,7	
Borsa	Bilgim Var	12	40,0	23	76,7	0,005*
	Hiç Duymadım	0	0,0	1	3,3	
	Sadece Duydum	18	60,0	6	20,0	
Tasarruf	Bilgim Var	28	93,3	28	93,3	1,000
	Hiç Duymadım	0	0,0	0	0,0	
	Sadece Duydum	2	6,7	2	6,7	
Merkez Bankası	Bilgim Var	24	80,0	24	80,0	1,000
	Hiç Duymadım	0	0,0	0	0,0	
	Sadece Duydum	6	20,0	6	20,0	
Enflasyon	Bilgim Var	20	66,7	22	73,3	0,444
	Hiç Duymadım	0	0,0	1	3,3	
	Sadece Duydum	10	33,3	7	23,3	
Katılım Bankası	Bilgim Var	7	23,3	8	26,7	0,066
	Hiç Duymadım	13	43,3	5	16,7	
	Sadece Duydum	10	33,3	17	56,7	
EFT	Bilgim Var	13	43,3	18	60,0	0,250
	Hiç Duymadım	4	13,3	1	3,3	
	Sadece Duydum	13	43,3	11	36,7	
ÖTV	Bilgim Var	11	36,7	14	46,7	0,724
	Hiç Duymadım	4	13,3	3	10,0	
	Sadece Duydum	15	50,0	13	43,3	
TÜFE	Bilgim Var	1	3,3	3	10,0	0,341
	Hiç Duymadım	21	70,0	16	53,3	
	Sadece Duydum	8	26,7	11	36,7	
Cari Açık	Bilgim Var	7	23,3	8	26,7	0,393
	Hiç Duymadım	15	50,0	10	33,3	
	Sadece Duydum	8	26,7	12	40,0	
Resesyon	Bilgim Var	1	3,3	2	6,7	0,110
	Hiç Duymadım	26	86,7	19	63,3	
	Sadece Duydum	3	10,0	9	30,0	
Bono	Bilgim Var	1	3,3	1	3,3	0,431
	Hiç Duymadım	25	83,3	21	70,0	
	Sadece Duydum	4	13,3	8	26,7	
İthalat	Bilgim Var	24	80,0	28	93,3	0,295
	Hiç Duymadım	4	13,3	1	3,3	
	Sadece Duydum	2	6,7	1	3,3	
Stopaj	Bilgim Var	2	6,7	3	10,0	0,284
	Hiç Duymadım	21	70,0	15	50,0	
	Sadece Duydum	7	23,3	12	40,0	

Tablo 4, sosyal bilimler lisesinde ankete katılan deney ve kontrol grubu öğrencilerinin finansal kavramlara ait verdikleri cevapların Khi-kare testine göre karşılaştırmasını göstermektedir. Tabloya göre, sosyal bilimler lisesinde deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin finansal kavramlara ait verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilemediğinden cevapların büyük oranda benzerlik gösterdiği söylenebilir. Sosyal bilimler lisesindeki öğrencilerin cevapları sadece döviz kuru ve borsa kavramlarında anlamlı şekilde farklılaşmıştır.

5.2. Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Tespiti

Daha önce de ifade edildiği gibi finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek için kullanılan ölçek, 25 önermeden oluşmaktadır. Ölçek, Doç. Dr. Süleyman Serdar Karaca danışmanlığında Eray Baysa tarafından yazılan “Finansal Okuryazarlık ve Banka Müşteri Segmentasyonları Üzerine Bir Uygulama” konulu yüksek lisans tezinden alındığı için ölçeğin değerlendirilmesi konusunda sadık kalınmış ve önermeler beş alt boyutta değerlendirilmiştir. Önermelerin ilk 7’si operasyonel işlem, sonraki 6’sı kredibilite ve güvenlik, sonraki 5’i ekonomi yorumu kabiliyeti, sonraki 5’i riskten korunma ve kalan 2’si de sözleşme metni bilinirliği alt boyutu kapsamında ele alınmıştır. Öte yandan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi ölçek toplamında da değerlendirilmiştir.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Gruplarının Finansal Okuryazarlık Ölçeği Ön Test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Fen Lisesi							
Alt Boyutlar	Grup	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Operasyonel İşlem	Kontrol	30	3,47	0,780	58	-0,423	0,674
	Deney	30	3,56	0,874			
Kredibilite ve Güvenlik	Kontrol	30	3,85	0,902	58	0,189	0,851
	Deney	30	3,81	0,918			
Ekonomi Yorumu Kabiliyeti	Kontrol	30	3,34	0,855	58	-0,578	0,566
	Deney	30	3,49	1,175			
Riskten Korunma	Kontrol	30	3,38	0,866	58	-0,236	0,814
	Deney	30	3,44	,882			
Sözleşme Metni Bilinirliği	Kontrol	30	3,35	1,168	58	-0,315	0,754
	Deney	30	3,45	1,288			
Ölçek Toplamı	Kontrol	30	3,51	0,726	58	-0,322	0,749
	Deney	30	3,57	0,811			
Sosyal Bilimler Lisesi							
Alt Boyutlar	Grup	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Operasyonel İşlem	Kontrol	30	3,53	0,912	58	-0,778	0,439
	Deney	30	3,72	0,981			
Kredibilite ve Güvenlik	Kontrol	30	3,69	0,778	58	-0,148	0,883
	Deney	30	3,72	0,952			
Ekonomi Yorumu Kabiliyeti	Kontrol	30	3,24	1,055	58	-0,426	0,672
	Deney	30	3,36	1,005			
Riskten Korunma	Kontrol	30	3,40	0,903	58	-0,915	0,364
	Deney	30	3,61	0,902			
Sözleşme Metni Bilinirliği	Kontrol	30	3,40	1,234	58	-1,195	0,237
	Deney	30	3,78	1,250			
Ölçek Toplamı	Kontrol	30	3,47	0,796	58	-0,745	0,459
	Deney	30	3,63	0,838			

Fen lisesi ve sosyal bilimler lisesindeki deney ve kontrol grubu öğrencilerinin “Finansal Okuryazarlık” ölçeği ön testinden aldığı puanların ortalaması arasındaki farklılaşmayı tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar t testi yapılmış ve ulaşılan sonuçlar Tablo 5’te verilmiştir. Test sonucuna göre; fen lisesinde ve sosyal bilimler lisesinde finansal okuryazarlık ölçeğinin alt boyutlarında ve ölçek toplamında deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön testten aldığı puanların ortalaması arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu sonuca bağlı olarak her iki lisede deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin eşit düzeyde olduğu ifade edilebilir. Kaldı ki, bu eşitlik verilen finansal eğitimin öğrencilerin finansal okuryazarlığı üzerindeki etkisini net şekilde gösterebilecektir.

Tablo 6. Deney Grubundaki Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Ölçeği Ön Test-Son Test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Fen Lisesi							
Alt Boyutlar	Deney Grubu	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p

Operasyonel İşlem	ÖT	30	3,56	0,874	29	-1,981	0,057
	ST	30	4,00	0,885			
Kredibilite ve Güvenlik	ÖT	30	3,81	0,918	29	-0,519	0,608
	ST	30	3,93	1,003			
Ekonomi Yorumu Kabiliyeti	ÖT	30	3,49	1,175	29	-1,471	0,152
	ST	30	3,89	0,903			
Riskten Korunma	ÖT	30	3,44	0,882	29	-2,328	0,027*
	ST	30	3,95	0,975			
Sözleşme Metni Bilinirliği	ÖT	30	3,45	1,288	29	-1,125	0,270
	ST	30	3,81	1,004			
Ölçek Toplamı	ÖT	30	3,57	0,811	29	-1,729	0,094
	ST	30	3,93	0,876			
Sosyal Bilimler Lisesi							
Alt Boyutlar	Deney Grubu	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Operasyonel İşlem	ÖT	30	3,72	0,981	29	-2,369	0,025*
	ST	30	4,24	0,702			
Kredibilite ve Güvenlik	ÖT	30	3,72	0,952	29	-2,720	0,011*
	ST	30	4,33	0,615			
Ekonomi Yorumu Kabiliyeti	ÖT	30	3,36	1,005	29	-2,406	0,023*
	ST	30	4,01	0,881			
Riskten Korunma	ÖT	30	3,61	0,902	29	-1,932	0,063
	ST	30	4,14	0,983			
Sözleşme Metni Bilinirliği	ÖT	30	3,78	1,250	29	-1,233	0,227
	ST	30	4,13	0,982			
Ölçek Toplamı	ÖT	30	3,63	0,838	29	-2,525	0,017*
	ST	30	4,19	0,740			

Not: Ön test ve son test ifadeleri tabloda sırasıyla ÖT ve ST kısaltmalarıyla verilmiştir.

Fen lisesi ve sosyal bilimler lisesindeki deney grubu öğrencilerinin “Finansal Okuryazarlık” ölçeği ön test ve son testlerden aldığı puanların ortalaması arasındaki farklılaşmayı tespit etmek amacıyla bağımlı gruplar t testi yapılmış ve bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Test sonucunda fen lisesi deney grubu öğrencilerinin yalnızca riskten korunma alt boyutunda ön test ile son testten alınan puanların ortalaması arasında son test lehine istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Diğer alt boyutlarda ve ölçek toplamında ön test ve son testten alınan puanların ortalaması arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark oluşmamıştır. Buradan hareketle deney grubuna verilen finansal okuryazarlık eğitiminin, öğrencilerin riskten korunma alt boyutu üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Yapılan bağımlı gruplar t testi sonucunda sosyal bilimler lisesi deney grubu öğrencilerinin, riskten korunma ve sözleşme metni bilinirliği alt boyutu hariç geri kalan tüm alt boyutlarda ve ölçek toplamında ön test ve son testten aldığı puanların ortalaması arasında son test puanlarının lehine istatistiki olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifade ile deney grubuna verilen finansal okuryazarlık eğitimi, öğrencilerin operasyonel işlemler, kredibilite ve güvenlik, ekonomi yorumuna ilişkin kabiliyeti ve genel olarak finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 7. Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Ölçeği Ön Test-Son Test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Fen Lisesi							
Alt Boyutlar	Kontrol Grubu	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Operasyonel İşlem	ÖT	30	3,47	0,780	29	1,763	0,088
	ST	30	3,06	1,080			
Kredibilite ve Güvenlik	ÖT	30	3,85	0,902	29	2,985	0,006*
	ST	30	3,01	1,254			
Ekonomi Yorumu Kabiliyeti	ÖT	30	3,34	0,855	29	1,989	0,056

	ST	30	2,82	1,063			
Riskten Korunma	ÖT	30	3,38	0,866	29	1,569	0,128
	ST	30	2,94	1,158			
Sözleşme Metni Bilinirliği	ÖT	30	3,35	1,168	29	1,152	0,259
	ST	30	2,96	1,370			
Ölçek Toplamı	ÖT	30	3,51	0,726	29	2,265	0,031*
	ST	30	2,97	1,063			
Sosyal Bilimler Lisesi							
Alt Boyutlar	Kontrol Grubu	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Operasyonel İşlem	ÖT	30	3,53	0,912	29	-0,457	0,651
	ST	30	3,68	1,218			
Kredibilite ve Güvenlik	ÖT	30	3,69	0,778	29	-0,056	0,956
	ST	30	3,71	1,247			
Ekonomi Yorumu Kabiliyeti	ÖT	30	3,24	1,055	29	-0,695	0,492
	ST	30	3,48	1,282			
Riskten Korunma	ÖT	30	3,40	0,903	29	-0,512	0,613
	ST	30	3,56	1,186			
Sözleşme Metni Bilinirliği	ÖT	30	3,40	1,234	29	-0,177	0,861
	ST	30	3,33	1,446			
Ölçek Toplamı	ÖT	30	3,47	0,796	29	-0,397	0,694
	ST	30	3,59	1,181			

Not: Ön test ve son test ifadeleri tabloda sırasıyla ÖT ve ST kısaltmalarıyla verilmiştir.

Fen lisesi ve sosyal bilimler lisesindeki kontrol grubu öğrencilerinin “Finansal Okuryazarlık” ölçeği ön test ve son testten aldığı puanların ortalaması arasındaki farklılaşmayı belirlemek amacıyla da bağımlı gruplar t testi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 7’de gösterilmiştir.

Test sonucunda fen lisesi kontrol grubu öğrencilerinin yalnızca kredibilite ve güvenlik alt boyutu ve ölçek toplamında ön test ile son testten aldığı puanların ortalaması arasında ön test lehine istatistiki olarak anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Yine test sonucuna göre, sosyal bilimler lisesi kontrol grubu öğrencilerinin, alt boyutlarda ve ölçek toplamında ön test ve son testten aldığı puanların ortalaması arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark oluşmamıştır.

Görüldüğü üzere sosyal bilimler lisesindeki kontrol grubu öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi sabit kalmıştır. Bu durağanlık, finansal eğitim almamış olmalarından kaynaklanmaktadır. Ancak fen lisesindeki kontrol grubu öğrencilerinin ön test ile son test arasındaki süre içerisinde uygulamaya ilişkin motivasyon ve ilgilerini kaybetmiş ya da bir önceki cevabına olan güvenini yitirmiş olabileceğini düşündürebilir.

Tablo 8. Kontrol ve Deney Grubundaki Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Ölçeği Son Test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Fen Lisesi							
Alt Boyutlar	Grup	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Operasyonel İşlem	Kontrol	30	3,06	1,080	58	-3,678	0,001*
	Deney	30	4,00	0,885			
Kredibilite ve Güvenlik	Kontrol	30	3,01	1,254	58	-3,126	0,003*
	Deney	30	3,93	1,003			
Ekonomi Yorumu Kabiliyeti	Kontrol	30	2,82	1,063	58	-4,188	0,000*
	Deney	30	3,89	0,903			
Riskten Korunma	Kontrol	30	2,94	1,158	58	-3,640	0,001*
	Deney	30	3,95	0,975			
Sözleşme Metni Bilinirliği	Kontrol	30	2,96	1,370	58	-2,740	0,008*
	Deney	30	3,81	1,004			
Ölçek Toplamı	Kontrol	30	2,97	1,063	58	-3,836	0,000*

	Deney	30	3,93	0,876			
Sosyal Bilimler Lisesi							
Alt Boyutlar	Grup	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Operasyonel İşlem	Kontrol	30	3,68	1,218	58	-2,170	0,035*
	Deney	30	4,24	0,702			
Kredibilite ve Güvenlik	Kontrol	30	3,71	1,247	58	-2,473	0,018*
	Deney	30	4,33	0,615			
Ekonomi Yorumu Kabiliyeti	Kontrol	30	3,48	1,282	58	-1,853	0,070
	Deney	30	4,01	0,881			
Riskten Korunma	Kontrol	30	3,56	1,186	58	-2,085	0,042*
	Deney	30	4,14	0,983			
Sözleşme Metni Bilinirliği	Kontrol	30	3,33	1,446	58	-2,506	0,015*
	Deney	30	4,13	0,982			
Ölçek Toplamı	Kontrol	30	3,59	1,181	58	-2,331	0,024*
	Deney	30	4,19	0,740			

Tablo 8, fen lisesi ve sosyal bilimler lisesindeki kontrol grubu ve deney grubu öğrencilerinin “Finansal Okuryazarlık” ölçeğinin son test puan ortalamaları arasındaki farklılaşmaya yönelik yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarını göstermektedir.

Tabloya göre, fen lisesinde tüm alt boyutlarda ve ölçeğin toplamında kontrol grubu ve deney grubu öğrencilerinin son test puan ortalamaları arasında deney grubu öğrencilerinin lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu sonuç, verilen finansal eğitimin fen lisesindeki deney grubu öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinde oldukça başarılı ve kapsamlı bir çıktı ele edildiğinin işaretidir.

Yine tabloya göre, sosyal bilimler lisesinde ekonomi yorumu kabiliyeti alt boyutu hariç geri kalan tüm alt boyutlarda ve ölçek toplamında kontrol grubu ve deney grubu öğrencilerin son test puan ortalamaları arasında deney grubu öğrencilerinin lehine istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Dolayısıyla sosyal bilimler lisesindeki deney grubu öğrencilerine verilen finansal eğitimin de finansal okuryazarlık düzeyine katkısı başarılıdır, ancak fen lisesi deney grubuyla kıyaslandığında ekonomi yorumuna ilişkin kabiliyette daha kısıtlıdır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Finansal eğitimin finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisini tespit etmeye odaklanan bu çalışmada Çankırı ilinde faaliyet gösteren iki devlet lisesinde (Çankırı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Fen Lisesi ve Nevzat Ayaz Sosyal Bilimler Lisesi) öğrenim gören öğrencilere ön test uygulaması yapılmış ve finansal eğitime maruz kalmadan önceki finansal okuryazarlık düzeyleri tespit edilmiştir. Ardından her bir lisedeki 60 öğrencinin 30'u deney grubu ve 30'u kontrol grubuna dahil edilmiş ve yalnızca deney grubundaki öğrencilere finansal eğitim verilmiştir. Finansal eğitimin sonunda ise her iki grubun öğrencilerine son test uygulaması yapılarak öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri tekrar ölçülmüştür. Bu uygulamalar ile elde edilen birincil veriler SPSS 22 paket programına tabi tutularak istatistiksel açıdan incelenmiştir.

Öğrencilere temel düzeyde finansal okuryazar olan bireylerin bilmesi gereken ve günlük yaşamda karşılaşılan ya da kullanılan 21 adet finansal kavram sorulmuş ve bilgi düzeyini “bilirim var, hiç duymadım, sadece duydum” cevaplarından uygun olan biriyle ifade etmesi istenmiştir. Fen lisesindeki deney ve kontrol grubu öğrencilerinin finansal kavramlara ilişkin bilgisi katılım bankası kavramı hariç benzer düzeydeyken, sosyal bilimler lisesindeki deney ve kontrol grubu öğrencileri döviz kuru ve borsa kavramları hariç benzer bilgi düzeyine sahiptir.

Fen lisesinde ve sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören, deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ön test uygulaması ile değerlendirilmiştir. Buna göre her iki lisede de deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu sonuç, her iki lisede de deney ve kontrol gruplarının test öncesi yani başlangıçta finansal okuryazarlık düzeylerinin eşit düzeyde olduğunu göstermektedir. Esasen bu sonuç, tarafımızca beklenen bir sonuçtur. Böylece verilen finansal eğitimin öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisi net şekilde görülebilecektir.

Çalışmada finansal eğitime katılan deney grubundaki öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyine ilişkin ön tes ve son testten aldığı puanların ortalaması karşılaştırılmıştır. Test sonucunda fen lisesi deney grubu öğrencilerinin yalnızca riskten korunma alt boyutunda ön test ile son test puanlarının ortalaması arasında son test lehine istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Diğer alt boyutlarda ve ölçek toplamında ön test ve son testte alınan puanların ortalaması arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark oluşmamıştır. Buradan hareketle deney

grubuna verilen finansal okuryazarlık eğitiminin, öğrencilerin riskten korunma alt boyutu üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Sosyal bilimler lisesi deney grubu öğrencilerinin ise, riskten korunma ve sözleşme metni bilinirliği alt boyutu hariç geri kalan tüm alt boyutlarda ve ölçek toplamında ön test ve son testten aldığı puanların ortalaması arasında son test lehine istatistiki olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifade ile deney grubuna verilen finansal okuryazarlık eğitimi, öğrencilerin operasyonel işlemler, kredibilite ve güvenlik, ekonomi yorumuna ilişkin kabiliyeti ve genel olarak finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Fen lisesindeki kontrol grubu öğrencilerinin (finansal eğitime katılmayanlar) finansal okuryazarlık düzeyine ilişkin ön test-son test puan ortalamalarına bakıldığında öğrencilerin yalnızca kredibilite ve güvenlik alt boyutu ve ölçek toplamında ön test ile son test puan ortalamaları arasında ön test lehine istatistiki olarak anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Sosyal bilimler lisesi kontrol grubu öğrencilerinin ise, alt boyutlarda ve ölçek toplamında ön test ve son test puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark oluşmamıştır. Bu sonuçlar ışığında fen lisesindeki kontrol grubu öğrencilerinin ön test ile son test arasındaki süre içerisinde motivasyonlarını kaybettiği ya da bir önceki cevabına olan güvenini yitirdiği düşünülebilir. Sosyal bilimler lisesinde ise kontrol grubu öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri durağan kalmıştır.

Son olarak fen lisesi ve sosyal bilimler lisesindeki deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri son test puan ortalamalarına göre de karşılaştırılmıştır. Fen lisesinde tüm alt boyutlarda ve ölçeğin toplamında kontrol grubu ve deney grubu öğrencilerinin son test puan ortalamaları arasında deney grubu öğrencilerinin lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu sonuç, verilen finansal eğitimin fen lisesindeki deney grubu öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinde oldukça başarılı ve kapsamlı bir çıktı ele edildiğinin işaretidir. Sosyal bilimler lisesinde ise, ekonomi yorumu kabiliyeti alt boyutu hariç geri kalan tüm alt boyutlarda ve ölçek toplamında kontrol grubu ve deney grubu öğrencilerin son test puan ortalamaları arasında deney grubu öğrencilerinin lehine istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Dolayısıyla sosyal bilimler lisesindeki deney grubu öğrencilerine verilen finansal eğitimin de finansal okuryazarlık düzeyine katkısı başarılıdır, ancak fen lisesi deney grubuyla kıyaslandığında ekonomi yorumuna ilişkin kabiliyette daha kısıtlıdır.

Özetle, çalışmada finansal eğitimin her iki lisede de finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Bu sonuç Yiğitbaş vd. (2020) tarafından yapılan çalışmayla benzerdir. Yapılan her iki çalışma da finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması konusunda finansal eğitimin önemini vurgulayan bulgular sunmaktadır. Bu doğrultuda finansal okuryazarlığın artırılması amacıyla devlet kurumlarına, gençlere ilişkin faaliyetlerde bulunan kuruluşlara ve politika yapıcılara aşağıdaki öneriler sunulabilir.

- Okul müfredatlarına finansal dersler eklenebilir. Uzmanlık gerektiren derslerde akademisyenlerden destek alınabilir.
- İlköğretim ve ortaöğretimlerde öğrencilere finansal eğitim programları teşvik edilmelidir. Çocuklar için finansal oyunlar, gençler için finansal simülasyon modelleri oluşturulabilir.
- İlkokul çağındaki çocukların okumasına yönelik para yönetimi, tasarruf, harcama, geleceği planlama gibi konularda hikâye, masal kitapları yazılabilir ve öğretmenler öğrencileri bu kitaplara yönlendirebilir.
- Milli eğitim okullarında öğrenciler finans topluluğu oluşturma konusunda okul yönetimleri ve öğretmenleri tarafından teşvik edilmelidir.
- Yine milli eğitim okullarında, özellikle bilimsel proje yazılması konusunda öğrencilere danışmanlık yapılan liselerde öğrencilerin finansal konulara ilişkin çalışma yapması desteklenmelidir. Ancak bu noktada öğretmenlerin de finansal konulara ilişkin bilgi ve becerisini artırması ve hatta okulların finans alanındaki akademisyenlerle iş birliği çerçevesinde çalışması yararlı olacaktır.
- Teknolojiyi kolaylıkla ve sıklıkla kullanan gençlerin mobil cihazlarında ücretsiz kullanabileceği finansal uygulamaların geliştirilmesi önemli bir katkı sağlayacaktır.
- Başta bankalar olmak üzere finansal piyasaların aktörlerince sosyal medyada başta gençler olmak üzere geniş bir kitleye hitap edecek kampanyalar düzenlenebilir, dijital yayınlar ve paylaşımlar yapılabilir.
- Öğrencilere simülasyon modellemesi ile girişimcilik becerisi kazandırabilir. Bu yolla finansal hesaplamalara, borçlanma, yatırım işlemlerine yönelik bilgi ve becerileri artırabilir.

Alan yazında finansal okuryazarlık düzeyini tespit etmeyi amaçlayan çok sayıda çalışma olduğundan araştırmacılar, bundan sonraki çalışmalarda finansal eğitimin finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisini diğer dezavantajlı gruplar (kadınlar, yaşlılar, düşük gelir düzeyli, göçmenler vb.) üzerinde test ederek alan yazındaki bilgi birikimine katkı sunabilir.

EXTENDED SUMMARY

The income of financial consumers, their spending, saving, and investment decisions depend on a certain level of financial knowledge and experience. This is exactly where the importance of financial education becomes evident. Despite easier access to information through technology, obtaining accurate and reliable financial information has become more challenging. Therefore, online or face-to-face education can be a good option for financial consumers.

In the context of financial literacy, a growing concern post-global crisis, researchers emphasize the importance of financial education. Studies reveal that financial literacy is particularly lacking among disadvantaged groups, such as youth, women, low-income individuals, small enterprises, immigrants, and rural populations (OECD, 2015: p.13). Each group has unique dynamics; however, this study focuses on young people with the potential for future income as professionals. While financial education is valuable at all ages, efforts should begin early, as in European countries. Early financial awareness enables future adults to enhance their financial competence, contribute to their countries' development, and achieve sustainable welfare individually and collectively. With this aim, the study provided financial education to high school students, future active workers, to assess its impact on their financial literacy.

The research question of this study was: "Does financial education affect financial literacy levels?" The study targeted 120 10th-grade students from Çankırı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Science High School and Nevzat Ayaz Social Sciences High School, divided into control and experimental groups. Using a pre-test/post-test control group experimental model, 60 students from each school were randomly assigned to 30-student experimental and control groups. Both groups took a pre-test to assess their initial financial literacy. Only the experimental group received financial education, and educational materials were withheld from the control group to prevent influence. Afterward, both groups took a post-test to measure the impact of financial education on their financial literacy levels.

The data collection process of the study started on April 26, 2023, and ended on May 23, 2023. The survey administered to 10th-grade students at Çankırı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Science High School and Nevzat Ayaz Social Sciences High School consists of four sections. The first section contains questions about demographic characteristics, the second section focuses on financial access, the third section explores students' financial knowledge, attitudes, and behaviors, and the fourth section assesses their financial literacy level. The data obtained from the survey were analyzed using the SPSS 22 software.

The students were asked about their knowledge of financial concepts used in daily life and were requested to select one of the following responses for each concept: "I know about it," "I've never heard of it," or "I've only heard of it." According to the results, the financial knowledge of the experimental and control group students at the science high school was similar, except for the concept of participation banking. Similarly, the financial knowledge of the experimental and control group students at the social sciences high school was similar, except for the concepts of exchange rates and the stock market.

The financial literacy levels of students in the experimental and control groups at both the science and social sciences high schools were evaluated with a pre-test. According to the results, there was no significant difference between the financial literacy levels students in the experimental and control groups in both schools before the test. This indicates that both groups had similar financial literacy levels at the start, which was an expected outcome. This allows for a clear observation of the impact of financial education on students' financial literacy levels.

The study compared the pre-test and post-test mean scores of students in the experimental group who received financial education. In the science high school, there was no significant difference between the pre-test and post-test scores for the operational procedures, credibility and security, economic interpretation ability, and contract text awareness sub-dimensions, as well as the total scale. However, a significant difference was observed in the risk protection sub-dimension, with post-test scores being higher. This result suggests that the financial education given to the students in the experimental group increased their knowledge of risk protection. In the social sciences high school experimental group, a statistically significant difference in favor of the post-test was found in all sub-dimensions and the total scale, except for the "risk management" and "contract text awareness" sub-dimensions. This indicates that the financial literacy education was effective in improving students' operational skills, credibility and security awareness, economic interpretation abilities, and overall financial literacy levels.

In the science high school control group (who didn't receive financial education), a statistically significant difference in favor of pre-test was found only in the "credibility and security" sub-dimension and total scale. In the social sciences high school control group, no significant differences were found in the sub-dimensions or the total scale between the pre-test and post-test scores. These results suggest that students in the science high school

control group may have lost motivation or confidence in their previous responses over time. In contrast, the financial literacy levels of students in the social sciences high school control group remained stable.

Finally, the post-test average scores of students in the experimental and control groups in both schools were compared. In the science high school, there was a statistically significant difference in favor of the experimental group across all sub-dimensions and the total scale. This indicates that the financial education provided to the experimental group in the science high school was highly successful and comprehensive in improving their financial literacy levels. In the social sciences high school, a statistically significant difference in favor of the experimental group was found in all sub-dimensions and the total scale, except for the "economic interpretation" sub-dimension. Therefore, the financial education provided to the experimental group in the social sciences high school also contributed to improving financial literacy levels but was less effective in enhancing economic interpretation skills compared to the science high school experimental group.

In summary, the study found that financial education had a positive effect on the financial literacy levels of students at both the science high school and the social sciences high school.

KAYNAKÇA

- Abad-Segura, E., & González-Zamar, M. D. (2019). Effects of financial education and financial literacy on creative entrepreneurship: A worldwide research. *Education Sciences*, 9(238), 1-17. <https://doi.org/10.3390/educsci9030238>
- Akkoç, S., Yıldırım, H. H., Buyruk Akbaba, A. N., & Kutbay, A. (2024). Finansal okuryazarlık ve finansal iyi olma hali alınan eğitimler sonucunda değişir mi? Finans ve bankacılık lisans programı öğrencileri üzerine ampirik bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 27(2), 696-708. <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.1526240>
- Bayrakdaroğlu, A., & Bilge, S. (2018). Kadınlarda finansal eğitimin finansal okur-yazarlık üzerindeki etkisine yönelik bir araştırma. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(42 Kadın Çalışmaları Özel Sayısı), 97-120.
- Baysa, E. (2015). *Finansal okuryazarlık ve banka müşteri segmentasyonları üzerine bir uygulama*. [Yüksek Lisans Tezi], Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beal, D., & Delpachitra, S. (2003). Financial literacy among Australian university students. *Economic papers: A Journal of Applied Economics and Policy*, 22(1), 65-78. <https://doi.org/10.1111/j.1759-3441.2003.tb00337.x>
- Ceyhan, İ. F., & Tosun, S. (2023). Finansal okuryazarlık ile tasarruf davranışları ilişkisi üzerine ampirik bir çalışma. *Alanya Akademik Bakış*, 7(3), 1081-1103. <https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.1209199>
- Danışman E., Sezer D., & Gümüş U.T. (2016). Finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 2(26), 1-37.
- Durmuşkaya, S., & Kavas, Y. (2018). Akademik gelişim ve finansal okuryazarlık arasındaki ilişkinin tespiti üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25(3), 925-939. <https://doi.org/10.18657/yonveek.441375>
- Er, F., Temizel, F., Özdemir, A., & Sönmez, H. (2014). Lisans eğitim programlarının finansal okuryazarlık düzeyine etkisinin araştırılması: Türkiye örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 113-125. <https://doi.org/10.18037/ausbd.00957>
- Er, B., & Çetintaş, M. (2018). İşçilerde finansal okuryazarlık: Finansal bilgi, tutum ve davranış eksenli bir araştırma. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 61-71.
- Ergün, B., Şahin, A., & Ergin, E. (2014). Finansal okuryazarlık: İşletme bölümü öğrencileri üzerine bir çalışma. *Journal of International Social Research*, 7(34), 847-864.
- Fettahoğlu, S. (2015). Hane halkının finans eğitimi ve finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine Kocaeli'nde bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (67), 101-116. <https://doi.org/10.25095/mufad.396581>
- Güvenç, H. (2017). Öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık. *İlköğretim Online*, 16(3), 935-948. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.330233>
- Huston, S. J. (2010). Measuring financial literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296-316. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01170.x>
- Kefela, G. T. (2010). Promoting access to finance by empowering consumers-Financial literacy in developing countries. *Educational Research and Reviews*, 5(5), 205-212.

- Kojo Oseifuah, E. (2010). Financial literacy and youth entrepreneurship in South Africa. *African Journal of Economic and Management Studies*, 1(2), 164-182. <https://doi.org/10.1108/20400701011073473>
- Marcolin, S., & Abraham, A. (2006, September 21–22). Financial literacy research: Current literature and future opportunities [Conference presentation]. Proceedings of the 3rd International Conference on Contemporary Business, Leura, NSW, Australia. <https://ro.uow.edu.au/commpapers/223>
- Noctor, M., Stoney, S., & Stradling, R. (1992). Financial literacy: a discussion of concepts and competences of financial literacy and opportunities for its introduction into young people's learning. *National Foundation for Educational Research*.
- OECD (2015). *National strategies for financial education. OECD/INFE policy handbook*. Erişim adresi: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2015/11/national-strategies-for-financial-education-oecd-infe-policy-handbook_8a22c019/a8916d0e-en.pdf
- OECD (2024). *Recommendation of the council on principles and good practices for financial education and awareness*, OECD/LEGAL/0338. Erişim adresi: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0338>
- Opletalova, A. (2015). Financial education and financial literacy in the Czech education system. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 1176-1184. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.229>
- Tosun, A. E. (2016). *Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi üzerine bir alan araştırması* [Yüksek Lisans Tezi], Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wagner, J. (2019). Financial education and financial literacy by income and education groups. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 30(1), 132-141. <http://dx.doi.org/10.1891/1052-3073.30.1.132>
- Widyastuti, U., Sumiati, A., Herlitah, H., & Melati, I. (2020). Financial education, financial literacy, and financial behaviour: What does really matter?. *Management Science Letters*, 10(12), 2715-2720. <http://dx.doi.org/10.5267/j.msl.2020.4.039>
- Yılmaz, H., & Kaymakçı, T. (2021). Finansal davranışlar ve finansal okuryazarlık ilişkisi. *Akademik Hassasiyetler*, 8(15), 141-164.
- Yiğitbaş, Ş., Temeloğlu, E., & Şimşek, A. (2020). Ortaöğretim çağındaki gençlerde finansal eğitimin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (Özel Sayı), 411-432. <https://doi.org/10.21733/ibad.798756>
- ZHang, H., & Xiong, X. (2020). Is financial education an effective means to improve financial literacy? Evidence from rural China. *Agricultural Finance Review*, 80(3), 305-320. <https://doi.org/10.1108/AFR-03-2019-0027>